

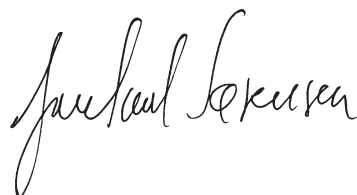
Galvenais nolūks, kādā ANO Attīstības programma (UNDP) kopš 1989. gada regulāri publicējusi **Pārskatus par tautas attīstību** (sākumā tikai globālus, vēlāk arī nacionālus), ir bijis rosināt plašas sabiedriskas diskusijas par svarīgiem faktoriem, no kuriem atkarīgs attīstības process, un tādējādi ietekmēt politisko nostāju un rīcību – gan visā pasaulē kopumā, gan katrā valstī atsevišķi. **Pārskatu** izejpunkts ir tāds attīstības jēdziens, kas neaprobežojas ar parastu ekonomisku skatījumu un par attīstības virsmērķi un vienīgo īsteno tās mērķu izvirza tautas attīstību (kas definēta kā cilvēku izvēles iespēju paplašināšanās). Attīstības jēdziena pamatā likts tautas attīstības indekss (TAI) – kopējs rādītājs, kas sevi ietver ekonomiskās augsmes indeksu, veselības indeksu un izglītības indeksu un, kaut arī nav nedz pilnīgi nevainojams, nedz pilnīgi neapstrīdams, ir kļuvis par kritēriju, pēc kura var labi novērtēt, kā laika gaitā mainās atsevišķas valsts sniegums šajā aspektā, un salīdzināt, kādu uzmanību dažādas valstis savas politikas veidošanā pievērš tautas attīstībai.

Piecos iepriekšējos izdevumos **Latvija. Pārskats par tautas attīstību** analizēts, ar kādām sociālām (un cilvēciskām) “izmaksām” saistīta Latvijas pāreja uz tirgus ekonomiku. Uzmanība pievērsta tādiem jautājumiem kā sociālā aizsardzība, veselība un izglītība un aizvien pieaugošajām sociālajām atšķirībām starp reģioniem, etniskajām grupām un grupām ar dažādu ienākumu līmeni. Tiešu cēlonību gan būtu grūti pierādīt, tomēr vairākām svarīgām likumu reformām un nacionālajām programmām pirmsākumi neapšaubāmi rodami Latvijas sabiedrības strukturālo problēmu analizē, kas aizsākta tieši **Pārskatos**, un šās analīzes rosinātās sabiedriskās diskusijās un sabiedrības informētības un apzinīguma pieaugumā. Pašreizējais, sestais izdevums **Latvija. Pārskats par tautas attīstību** šo analīzi pavirza soli tālāk, pievēršdamies pašam *ricībpolitiskajam procesam* Latvijā. Proti, šajā **Pārskatā** galvenā uzmanība ir koncentrēta nevis uz to, vai sociālekonomiskie apstākļi šodienas Latvijā un centrālās valdības un pašvaldību piekoptā politika atbilst tautas vajadzībām un centieniem, bet gan uz to, cik lielā mērā indivīdiem un sociālajām grupām ir iespējams ietekmēt politiku, kas skar to intereses, un vai tos uzklausa.

Kā **Pārskats par tautas attīstību** šis izdevums ir kas pilnīgi jauns ne tikai Latvijā, bet arī pasaulē, jo pagaidām vēl nav daudz tādu valstu, kurās kādas ANO aģentūras ziņojumā būtu iespējams novērtēt,

vai politikas veidošanas institūcijās, procesos un paražās ir iesaņņojusies un sakupļojusi īstena un rezultatīva demokrātija. Vienā otrā valstī ar stingri nostabilizējušos demokrātiju varētu būt pat otrādi: ziņojums, kurā meklētas atbildes uz tamlīdzīgiem jautājumiem, tajā varētu izraisīt pretrunīgu reakciju. Atvērtība, ar kādu daudzi lēmēji, Saeimas deputāti un valdības amatpersonas, mediju, akadēmisko iestāžu un nevalstisko organizāciju pārstāvji palīdzējuši gatavot šajā ziņojumā sniegto analīzi un ieteikumus, ir apliecinājums tam, cik tālu uz priekšu Latvija puvirzījies laikā pēc neatkarības atgūšanas, un zīme, ka šī valsts vēlas izveidot atvērtu, līdzdalīgu, demokrātisku sabiedrību.

Par rīcībpolitisko procesu ir jēga runāt tikai demokrātiskas sabiedrības kontekstā. Kā liecina jaunais **Pārskats**, Latvijā šo procesu joprojām stipri ietekmē vairāk nekā piecdesmit gadus valdījušā totalitārā režīma sekas, kas vājina pilsonisko sabiedrību un rada neuzticēšanās plaisu starp valsti un indivīdiem. Jaunās demokrātiskās institūcijas cenšas šo plaisu pārvarēt, taču jaunās, uz tirgu balstītās ekonomikas izraisītā ekonomiskās varas, mediju un informācijtehnoloģisko resursu koncentrēšanās šauru aprindu rokās rada jaunas iespējas nedaudziem ietekmēt un kontrolēt cilvēku rīcību. To, kā neatkarīgajā Latvijā attīstās politikas veidošana dažādās jomās, šajā **Pārskatā** mēģināts atainot līdzsvaroti. No vienas puses, tajā parādīti konkrēti sasniegumi un jaunradītās iespējas plašāk izvērst valsts un pilsoniskās sabiedrības dialogu un savstarpējo konsultēšanos. No otras puses, visai kritiskā skatījumā aplūkotas tās jomas, kurās joprojām trūkst caurredzamības un atvērtības un kurās politikas veidošanas procesi noris pārāk šaurā lokā un šauru aprindu ietekmē. Es ceru, ka šajā pārskatā sniegtā analīze un ieteikumi būs arī ieguldījums rīcībpolitiskā procesa demokratizācijā, kas savukārt pati sabiedrību padara aizvien atvērtāku un cilvēcīgāku.

JANS SANDS SORENSENS
ANO Attīstības programmas
(United Nations Development Programme)
pastāvīgais pārstāvis